

VANNAK A KERESZTÉNY HITNEK TÉNYSZERŰ ALAPJAI?

SZABADOS ÁDÁM

Mielőtt a kérdést megpróbálnám megválaszolni, hadd hívjam fel a figyelmet az apologetikai hagyományok sokszínűségére és egy földrajzi-kulturális különbségre.

Az apologetikában (a keresztény hit melletti érvelésben) általában négy különböző megközelítést tartanak számon, annak alapján, hogy az értelemre, a tényekre, isteni kinyilatkoztatásra vagy a hitre helyezik-e az elsődleges hangsúlyt. A *klasszikus* apologetika a keresztény hit melletti racionális érvekre épít. A főleg angolszász országokban divatos *evidencialista* megközelítés összegyűjti az Isten léte, a Biblia igazsága és Krisztus feltámadása mellett szóló „tényeket”, és elsősorban ezekre támaszkodva akar meggyőzni. Az *előfeltevésekre építő* apologetika arra hívja fel a figyelmet, hogy a „tényeket” nem semleges nézőpontból szemléljük, hanem értelmező mezőben, melyet saját meggyőződéseink és közösségi élményeink befolyásolnak, ezért a keresztény hit elsősorban az előfeltevéseink megváltozását igényli, és kinyilatkoztatást tesz szükségessé. A *fideista* apologetika a tisztánlátást kizárólag a hitnek tulajdonítja, az érvek illetve „tények” bemutatása nem játszik nála különösebb szerepet.

Nem elhanyagolható az a földrajzi-kulturális különbség sem, amely az angolszász és a kontinentális akadémiai hagyományt elválasztja egymástól. Az angolszász gondolkodásban az empirikus, *a posteriori* (tapasztalaton alapuló) ismeret mindig fontosabb volt, mint az európai kontinensen. Az inkább racionalista és idealista kontinentális hagyomány kevésbé bíz a tapasztalatban, az *a priori* (tapasztalatot megelőző) ismeretet tekinti megbízhatóbbnak. Az angolszász akadémia időnként fegyelmezetlennek és a tényektől elrugaszkodottnak látja a kontinentális megközelítést, mintha ez utóbbiban a tények kevésbé lennének fontosak, mint azok értelmezése. A kontinentális hagyomány viszont hosszabb ideje lenézi és naivnak tartja az angolszász akadémiát, mely azt feltételezi, hogy előfeltevéseinket féltreteve közvetlenül hozzáférhetünk a „tényekhez”.

Pusztá tényekre és azok meggyőző erejére tehát inkább az angolszász hagyományon belül virágzó evidencialista apologetika hivatkozik; a többi megközelítés nem gondolja, hogy a „tények” önmagukért beszélnek. Ellenkezőleg, arra hívják fel a figyelmet, hogy a „tények” olvasata nagyban függ a „megvilágítástól”. Richard Swinburne nyugodtan megnevezhet kétszer annyi bizonyítékot is Krisztus feltámadása mellett, a kételkedők ettől még kételkedők maradnak. F. F. Bruce érvelhet az Újszövetség szövegének történeti megbízhatósága mellett, Josh McDowell összegyűjthet a Biblia igazságát alátámasztó újabb régészeti leleteket, a kételkedők úgymint a „tények” értelmezését fogják vitatni, hacsak a nézőpontjuk meg nem változik. Akár szeretnénk, akár nem, előfeltevéseink értelmező mezőként működnek a „tények” vizsgálatakor.

Jogosnak tartom a kontinentális kritikát az angolszász evidencialista apologetikával kapcsolatban. Szerintem is naivítás azt gondolni, hogy a „tényekhez” közvetlenül – tehát előfeltevéseink megkerülésével – hozzáférhetnénk. Úgy gondolom ugyanakkor, hogy van mit tanulni az angolszász hagyománytól is. Talán még sincsenek a „tények” olyan messzire tőlünk, hogy ne lenne érdemes azokat alaposan megvizsgálni, és hagyni, hogy módosítsák előfeltevéseinket. Az angolszász hagyomány erőssége, hogy a valóságot adottnak tekinti, és hiszi, hogy azzal kapcsolatba léphetünk. Tiszteli azt, ami megelőzve vizsgálódásunkat már „ott van”. Az angolszász evidencializmus ráadásul felhívja a figyelmünket arra, hogy amit láthatunk abból, ami „ott van”, az keresztények számára rendkívül biztató! Egyes világi történészek szerint is komoly „tények” szólnak Jézus feltámadása mellett, bár ezzel nemigen tudnak mit kezdeni. Az sem jelentéktelen „tény” (az időzőjelet itt szükségtelennek is érzem), hogy az újszövetségi kéziratok korai keletkezése mellett sokezer másolat tanúskodik, ahogy az is tény, hogy Jézus, Keresztelő János és Jakab apostol neve korabeli nem-keresztény forrásokban is felbukkan. Ha vannak „tények”, akkor Jézus Krisztus mellett rengeteg „tény” szól. Több, mint Julius Caesar hadjáratai vagy szinte bármilyen ókori esemény mellett. És feltétlenül több, mint amennyi a Korán keletkezése, Krishna személye, vagy a Mormon könyve hitelessége mellett.

A keresztény hitnek vannak tehát tényszerű alapjai, melyekre a hit támaszkodhat. Csak azt ne felejtjük el, hogy ezek bemutatása nem lesz elég, ha meg akarunk valakit győzni a keresztény hit igazságáról. Aki nem akar hinni, az mindig találni fog kikapukat a kételye számára – hacsak a Szentlélek el nem rekeszti előtte az utat.